

D · N

19/6 1957

Hackkycklingar

Framlidne professorn David Katz utredde att höns enligt en mycket invecklad ordning var elaka och ödmjuka mot varandra. Ordningen innebar att det fanns ett klart och stabilt förhållande av förtryck och underkastelse; hönan a hackade och pinade alltid hönan b, och hönan b gjorde aldrig något försök till motvärn. Det invecklade låg däri att hackordningen inte medförde någon rejäl hierarki i hönshuset. Om a hackade b och c och dessa senare d, kunde det hända att d lika systematiskt hackade a.

Bland människorna, och särskilt bland barn och ungdom, finns också en hackordning. Men den är i regel enklare, mera kollektiv, kan man säga, och mera gemen. Några småpojkar slår sig ihop om att klå någon utanför gänget; några småflickor pikar och föraktar en liten flicka som inte hör till kretsen. I läroverk och i exercisen fortsätter hackandet efter samma enkla regler. I allmänhet är det något avvikande, i utseende, i klädsel, uppträdande eller intressen som eggjar viljan till kollektiv elakhet; svagheten och rädslan gör barnet eller beväringen särskilt lockande som hackkyckling. Idealet är nått då många får slå sig ihop om att plåga en eller två, då den förföljande gruppen är stor och de förföljda få eller försvarslösa. Då kan man komma fram till en lycklig sammanhållning och självhävdelse i ondskans tecken, som vi på ett "högre" plan möter i nazisternas relation till judarna eller de vitas till negrerna.

Meddelandet om hur en grupp beväringar förföljt en av sina kamrater vid Svea artilleriregemente är typiskt för hur det går till. Här är inte fråga om pennalism i meningen av traditionell och organiserad "livning" av yngre och nyintagna — också det en vidrighet, men dock något som utgår från ett slags likhet inför "lagen". Här föreligger ren elakhet, samtidigt stärkt och för deltagarna i det lymmelaktiga ursäktad genom att de är flera, en grupp, ett kollektiv, nästan ett litet samhälle, utan känsla av förbrytelse och ansvar var för sig. Till bilden hör att den misshandlade var "en stilsam, något förläst glas-

ögonprydd ensling, som inte ville något annat än att få vara i fred" — alltså ett utmärkt objekt för förföljelse, på en gång avvikande och lättplågad. Till bilden hör också att några kamrater ogillade misshandeln, men var rädda att ingripa mot den. "De låtsades till och med sova när misshandeln pågick som värst." Den förmågan, att låtsas sova, ja, att rent av sova djupt och länge — "när misshandeln pågick som värst" —, delar de med miljoner landsmän och medmänniskor runt om i värl-

den; de är sannerligen i gott och stort sällskap.

Frågan är om vi inte i förhållande till barn och ungdom tar alltför milt på eller rent av uppammar gemenhet av just detta slag. "Pojkar skall slåss", "visa att du är en riktig karl", "du skall inte skvalra" — så sägs det ofta i den vuxnes överlägsenhet inför barnens oro och lidanden, även då slagsmålet i själva verket ingenting annat är än hitlerism på lägstadiet. Vi är fortfarande benägna att se barnens värld som ett samhälle för sig, som vi ser länderna bortom havet, som vi inte har att göra med. Att ljuga eller att vara olydig anses värre än att vara elak. I skolan och exercisen fortsätter det på samma sätt. Sammanhållning och laganda

prisas som om det riktiga vore att hålla ihop, inte att tänka efter och göra ett försök att handla rätt efter eget tycke och på eget ansvar. Modet värderas, men främst det disciplinerade, kollektiva modet som står fegheten så nära; modet att inte böja sig, att inte "vara med" kommer på sin höjd i andra rummet. Det är naturligt att äldre människor, hur fria från fördomar de än tror sig vara, gärna glider åt det hållet, åt den andliga kollektivismens håll; trots allt önskar varje generation att fostra den nästa efter sitt beläte. Det behövs medveten ansträngning för att inte inför konflikterna i skolan och i logementen ta majoritetens parti mot de kantiga, osäkra och ensamma, eller att åtminstone slippa från saken genom att blunda eller sova.

Man vill hoppas att vad som hänt i en lucka vid A 1 också ger anledning till några ord i alla Sveriges skolor mot den mest förledande formen av elakhet, den kollektiva.